

**Kas AI teeb töö ära
või teeb seda
juurde?**

VILLY LOPMAN

Partner, vandeadvokaat

TIMO KULLERKUPP

Partner, vandeadvokaat

RASK.

Alustame asjast...

Mida AI teeb hästi:

- Esmaste mustandite kiire koostamine
- Mahukatest dokumentidest kokkuvõtete koostamine
- Mahukates tekstides mustrite tuvastamine
- Teksti tõlkimine ja ümber vormindamine
- Laiaulatuslikele küsimustele usutavalt kõlavate vastuste genereerimine
- Hakkab meeldima

RASK.

Mida AI üldse ei tee:

- Ei kontrolli oma tulemusi, ega tea, millal eksib
- Ei rakenda õiguslikku kaalutlust ega diskretsiooni
- Ei võta vastutust
- Ei mõista konteksti samamoodi nagu jurist
- Ei viita usaldusväärsetele allikatele - hallutsinatsioonid on endiselt läbiv probleem

1413

Lubadus: kus AI aega säästab

- **Standardsete dokumentide koostamine:** haldusaktid, teated, kirjavahetus – AI koostab sekunditega esialgse mustandi
- **Õiguslikes materjalides orienteerumine:** kiire esmase ülevaate saamine õigusvaldkonnast enne süvitsi minekut
- **Materjalide kokkuvõtted komisjonide või volikogu istungite jaoks:** pikad aruanded kompaktselt muudetud minutitega
- **Tõlkimine:** sõnumite koostamine paralleelselt eesti, vene ja inglise keeles
- **Dokumentide võrdlemine:** kahe lepingu või määruse versiooni erinevuste tuvastamine
- **Sisemised KKK-d ja teadmepangad:** tugi noorematele töötajatele standardküsimuste korral

Reaalsus: kus töökoormus kasvab

- **Kontrollimine:** iga AI väljund tuleb üle kontrollida. Mida kiiremini/rohkem AI toodab, seda rohkem on sisu, mida kontrollida
- **Promptide koostamine:** kasuliku tulemuse saamine nõuab oskust ja aega – halb sisend annab halva väljundi, mis vajab ikka parandamist
- **Vastutus ei kandu üle:** dokumendi allkirjastab jurist, seega jurist vastutab. AI ei muuda selles midagi. AI pole targem vastutust jagav isik.
- **Juhtimine ja vastavusnõuded:** keegi peab organisatsioonis haldama AI kasutuspoliitikaid, tööriistade hankimist ja andmekäitlust – uus halduskoormus
- **AI selgitamine teistele ja otsustajatele:** uus suhtlusülesanne, mida varem ei olnud
- **Kutsealane täiendusõpe:** juristid peavad säilitama pädevuse valdkonnas, mis muutub kiiremini kui ükski õigusvaldkond

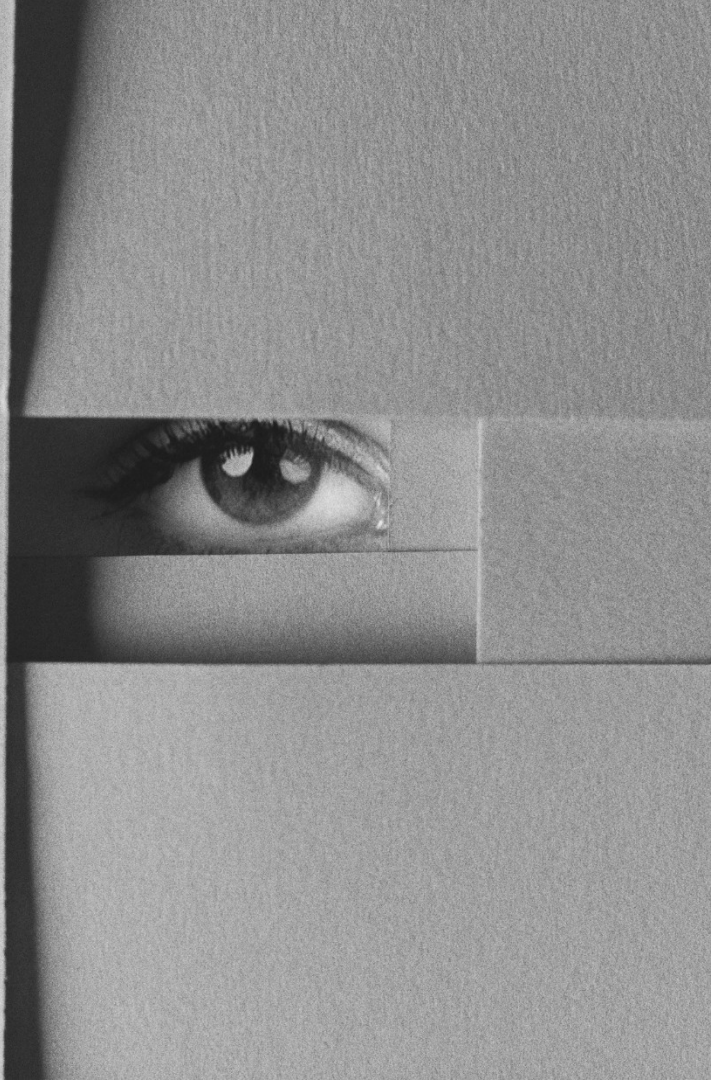

**Õigustöö muutub:
kolm nihet**

Nihe 1: tootmisest kontrollini

- Juristi roll liigub õigusliku teksti koostamiselt AI loodud teksti kontrollimisele, parandamisele ja selle eest vastutamisele.
- See ei ole vähem oskuslik töö, vaid nõuab lihtsalt teistsugust oskuste tööriistakasti, sh võimet märgata vigu usutavalt kõlavas sisus.

RASK.

Nihe 2: üldisest mustanditööst kaalutluse teostamiseni

- Rutiinne mustanditöö automatiseerub. Alles jääb ja seda AI ei asenda – kaalutluse teostamine: vastandlike huvide tasakaalustamine, riskinõustamine, diskretsiooni kasutamine haldusmenetluses, suhete juhtimine inimestega jne.

Nihe 3: individuaalsest ekspertisist süsteemide kujundamiseni

- Üha enam palutakse omavalitsuste juristidel aidata kujundada ja hallata AI-süsteeme, mida nende organisatsioonid kasutavad. See on uus kutsealane vastutus.

Mida see tähendab noorematele juristidele / ametnikele

- Traditsiooniline tee õppida õigust läbi rutiinse mustanditöö on muutumas ehk kadumas
- Nooremad juristid võivad AI-toega toota töid ilma, et nad täielikult mõistaksid nende aluseks olevat õiguslikku loogikat
- RISK: kompetents areneb aeglasemalt või valesti, kui AI teeb ära „läbi tegemise õppimise“ ülesanded
- Samas: need noored, kes oskavad AI-d hästi kasutada, väljundit kriitiliselt kontrollida ja piiranguid mõista, on kiiremini produktiivsemad
- KOV õigusteenistuses: mõelda läbi, kuidas koolitada ja juhendada nooremaid töötajaid AI-toega keskkonnas

Lühidalt: mida pead teadma regulatiivsest raamistikust

- **EL-i tehisintellekti määrus** – jõustus 2024. aasta augustis; keelatud praktikate sätted kohalduvad alates 2025. aasta veebruarist; kõrge riskiga süsteemide reeglid alates 2026. aasta augustist
- **KOV on kasutaja, mitte arendaja** – neile kehtivad konkreetsed kohustused (inimjärelevalve, logimine, põhiõiguste mõju hindamine kõrge riskiga süsteemide puhul)
- **GDPR kehtib täielikult edasi** – tehisintellekt ei loo andmekaitseõiguses erandeid
- **HMS** – otsused peavad olema põhjendatud ja tehtud pädeva ametniku poolt; AI-toega otsused eeldavad dokumenteeritud inimkontrolli ehk inimese puudet
- **Euroopa Nõukogu tehisintellekti konventsioon** – Eesti laiem rahvusvaheline raamistik tehisintellekti kasutamiseks

Keelatud kasutusviisid: nüüd seadus, mitte enam pelgalt poliitika

Alates 2025. aasta veebruarist keelatud – otseselt oluline avaliku sektori asutustele:

- Kodanike sotsiaalne skoorimine avaliku sektori asutuste poolt
- Emotsioonituvastus töökeskkonnas või haridusasutustes (sh munitsipaalkoolid)
- Reaalajas biomeetriline isikutuvastus avalikus ruumis (väheste eranditega)
- Manipuleerivad AI-süsteemid, mis kasutavad ära inimeste haavatavust

GDPR ja AI: kolm reaalset olukorda

Olukord 1: sisestate kodaniku isikuandmed ChatGPT-sse, et aidata koostada vastust. Millised on õiguslikud tagajärjed?

- Kui tarbijataseme tööriistaga ei ole sõlmitud andmetöötluslepingut (DPA) → on tõenäoliselt tegemist õigusvastase andmetöötlusega
- Andmeid võidakse kasutada mudeli treenimiseks → eesmärgipärasuse põhimõtte rikkumise risk

Olukord 2: KOV võtab kasutusele AI-vestlusroboti kodanike päringutele vastamiseks. Millised kohustused tekivad?

- Vajalik on andmetöötlusleping (DPA)
- Läbipaistvuskohustus vastavalt GDPR-i artiklitele 13/14
- Võib kohalduda ka artikkel 22, kui vastused mõjutavad isiku õigusi

Olukord 3: AI aitab koostada haldusakti. Kas sellest tuleb isikut teavitada?

- GDPR-i läbipaistvuse põhimõte
- Artikkel 22, kui otsus on olulisel määral automatiseeritud
- HMS-i põhjendamiskohustus ja inimkontroll

Hallutsinatsioonide probleem: juristi eriline risk

- AI-süsteemid loovad enesekindlalt kõlavat ja meeldivat/sobivat teksti - see võib olla faktiliselt vale, õiguslikult väär või täielikult välja mõeldud
- Tuntud tõrked: välja mõeldud kohtupraktika viited, valed viited normidele, veenvalt kõlav, aga ekslik õiguslik arutluskäik
- **Risk on suurem väiksemates jurisdiktsioonides** – AI-mudelid on valdavalt treenitud ingliskeelsete ja suuremate Euroopa õigussüsteemide materjalide põhjal; Eesti õigus on nende seas alaesindatud
- Jurist, kes esitab AI loodud sisu ilma kontrollita, vastutab kutsealaselt vigade eest
- Rusikareegel: **ära kasuta kunagi AI loodud õigusviidet enne, kui oled allika iseseisvalt üles leidnud ja tervikuna läbi lugenud**

Konfidentsiaalsus: risk, mida ei saa tagasi pöörata

- KOV juristid töötlevad tundlikku teavet: aktiivsed vaidlused, sisemine õigusnõu, kodanike isikuandmed
- Selle teabe sisestamine avalikku AI-tööriista on võrreldav selle saatmisega kontrollimata välisele osapoocele
- Tarbijataseme AI-tööriistad (tasuta ChatGPT või Gemini) **ei ole** sellise teabe käsitlemiseks sobivad
- Ettevõtetaseme tööriistad, mille puhul on sõlmitud nõuetekohane andmetöötlusleping (DPA), mille pakkuja ei kasuta teie andmeid mudeli treenimiseks ning mille andmetöötlus toimub EL-is, on teine olukord – kuid seda tuleb kontrollida, mitte eeldada
- Praktiline reegel: kui te ei saadaks seda sisu e-posti teel tundmatule kolmandale isikule, siis ärge sisestage seda tarbijataseme AI-tööriista

AI ja vastutus: kes vastutab?

- AI pole advokaat.
- AI genereeritud õigusliku töö esitamine oma professionaalse tööna ilma sisulise ülevaatus ja kontrollita tekitab küsimusi vastutuse kohta
- Kui AI-toega nõu on vale ja kodanik kannab kahju, tekib vastutuse küsimus
- Läbipaistvus: kas teine pool / kodanikud peaksid teadma, kui nõu või otsuste ettevalmistamisel kasutati AI-d? Üha levinum seisukoht ütleb jah – vähemalt tasemel, et AI tööriistu kasutati

Praktiline AI juhtimine: mis peaks KOV-is paigas olema

Kirjalik AI kasutuspoliitika, mis katab:

- Millised tööriistad on heaks kiidetud (ja millised mitte)
- Millistes töödes võib AI abistada
- Mida ei tohi kunagi AI tööriistadesse sisestada
- Kohustuslik inimkontroll enne, kui AI väljundit kasutatakse või avaldatakse
- AI kasutuse logimine olulistes otsustes
- Kes vastutab organisatsioonis AI juhtimise eest

Hanke kontrollnimekiri:

- Kas on olemas andmetöötlusleping (DPA)?
- Kus andmeid hoitakse ja töödeldakse?
- Kas süsteem on AI määruse järgi kõrge riskiga süsteem?
- Kas süsteemi väljundeid saab auditeerida või selgitada?

Vastus pealkirjas esitatud küsimusele

- **Kas AI teeb töö ära - EI**, ta teeb ära osa sellest – rutiinse, korduva ja esimese mustandi töö. Ja seda teeb ta kiiresti.
- **Kas AI tekitab tööd juurde - JAH**, ta tekitab uut liiki tööd juurde - kontrollimistööd, juhtimistööd, hanke- ja lepingutööd, koolitustööd, poliitikate koostamise tööd ning kutsealast vastutustööd, mida varem ei olnud.
- **Kuid tegelik küsimus on hoopis teine:**
 - Juristid, kes õpivad AI-d kasutama teadlikult, kriitiliselt ja vastutustundlikult, saavad hakkama suurema töömahuga, teevad seda tõhusamalt ja sageli kvaliteetsemalt – eeldusel, et nad mõistavad, mida AI suudab ja mida mitte.
 - Juristid, kes kasutavad AI-d kriitikavabalt, toodavad kiiremini ja rohkem vigu!
 - Juristid, kes AI-d täielikult ignoreerivad teevad palju mõttetut tööd ja vähem vajalikku tööd!

Peamised järeldused

1. **AI säästab tõeliselt aega rutiinses õigustöös** – kuid see nihutab juristi koormust, mitte ei kaota seda
2. **EL-i AI määrus on nüüd seadus** – omavalitsused on kasutajad ja neil on konkreetsed kohustused
3. **GDPR kehtib täielikult** – tarbijataseme AI-tööriistad ei sobi isikuandmete ega tundliku teabe töötlemiseks
4. **AI ei kannu vastutust** – see jääb alati juristi/ KOV kanda
5. **Hea AI-juhtimine** (poliitika, koolitus, hankestandardid) **on nüüd õigusteenistuse toimimise keskne osa**

RASK.

Advokaadibüroo RASK
Ahtri 6, 10151 Tallinn, Eesti
+372 618 0820, www.rask.ee

AITÄH KUULAMAST!

VILLY LOPMAN

Partner, vandeadvokaat
villy.lopman@rask.ee

TIMO KULLERKUPP

Partner, vandeadvokaat
timo.kullerkupp@rask.ee